

Nr 148

Utlåtande i anledning av motioner angående studentkårernas verksamhet.

(2:a avd.)

I de likalydande motionerna I: 531 av herr *Lidgard* och II: 667 av herrar *Björkman* och *Nordstrandh* har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels att Kungl. Maj:t skyndsamt utarbetar förslag till kompetensområde för studentkårernas verksamhet samt bestämmer om besvärsinstitutets utformning vid överklagande av beslut inom obligatorisk studentkår, dels att en förutsättningslös utredning av frågan om obligatoriskt medlemskap i studentkår kommer till stånd.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *universitetskanslersämbetet*, som i sin tur hört vissa universitets- och högskolemyndigheter m. fl. Därjämte har på utskottets begäran *Sveriges förenade studentkårer* inkommit till utskottet med yttrande över motionerna. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

Utskottet. De uppgifter som omhänderhas av studentkårerna vid universitet och högskolor är omfattande och betydelsefulla men samtidigt av inbördes ganska olika natur. En bedömning av i vad mån skyldighet för studenterna vid ett visst lärosäte att tillhöra studentkåren därstädes är en nödvändig förutsättning för att kåren skall kunna fullgöra sina uppgifter — eller i varje fall ett väsentligt stöd för den — torde kunna tänkas ge olika resultat beroende på vilken av kårens uppgifter man främst har i sikte. Den omfattande remissbehandlingen av motionerna har givit vid handen att meningarna inte bara bland universitetsmyndigheterna utan även i viss mån bland studenterna går starkt isär i fråga om önskvärdheten av den i motionerna föreslagna förutsättningslösa utredningen av frågan om obligatoriskt medlemskap i studentkår. Efter att remissbehandlingen av motionerna avslutats har emellertid denna fråga, enligt vad utskottet under hand inhämtat, så till vida kommit i ett nytt läge som Sveriges förenade studentkårer vid fullmäktigmöte i maj månad innevarande år beslutat tillsätta en förutsättningslös utredning med uppgift att närmare granska de motiveringar som anförts för och emot obligatoriet samt att undersöka olika tänkbara alternativa lösningar med avseende på studerandeflyttande m. m. I detta läge anser sig utskottet inte böra föreslå riksdagen att hos *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 6 saml. Nr 148*

Kungl. Maj:t hemställa om den av motionärerna önskade utredningen om obligatoriskt medlemskap i studentkår.

Frågan om studentkårernas kompetens och om ett besvärsinstitut hör givetvis nära samman med frågan om obligatoriskt medlemskap, eftersom en bestämd kompetensreglering och möjlighet att överklaga fattade beslut knappast torde påyrkas från något håll om medlemskapet blir frivilligt. En förutsättningslös utredning av hela problemkomplexet torde emellertid inte underlåta att ta ställning även till dessa båda spörsmål, och utskottet anser sig därför kunna räkna med att frågan i hela dess vidd kommer att bli belyst genom den av Sveriges förenade studentkårer beslutade utredningen. Utskottet har noterat att universitetskanslersämbetet i sitt yttrande tillstyrkt att en utredning av frågorna om kompetens och besvär kommer till stånd i samverkan med de studerandes organisationer. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig utskottet inte nu böra föreslå riksdagen att göra den i motionerna önskade framställningen till Kungl. Maj:t i sistnämnda frågor.

Utskottet avstyrker motionerna och hemställer

att riksdagen avslår motionerna I: 531 och II: 667.

Stockholm den 5 november 1968

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström (s), Gillström (s), Birger Andersson (s), Axel Andersson (fp), Fritz Persson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Ottosson (h), Nils Theodor Larsson (cp), Wååg (s), Thorsten Larsson (cp), Strandberg (h) och Wirtén (fp) samt

från a n d r a kammaren: herrar Karlsson i Olofström (s), Blidfors (s), Almgren (s), Eliasson i Sundborn (cp), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Mattsson (cp), Turesson (h), fröken Olsson (s), herrar Johansson i Norrköping (s), Fagerlund (s), Mundebo (fp), Svanberg (s) och Nordstrandh (h).

Yttranden över motionerna I: 531 och II: 667**Universitetskanslersämbetet (26.4.1968)**

I ärendet har yttranden till universitetskanslersämbetet avgivits av konsistorierna vid universiteten, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, handelshögskolan i Göteborg och farmaceutiska institutet samt av organisationskommittén för teknisk högskola i Lund. Därvid har tillika överlämnats av konsistoriet vid universitetet i Uppsala yttranden från universitetets medicinska, humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteter och Uppsala studentkår, av konsistoriet vid universitetet i Lund yttrande från Lunds studentkår samt av konsistoriet vid karolinska institutet yttrande från medicinska och odontologiska föreningarna i Stockholm.

Med överlämnande av nämnda yttranden får universitetskanslersämbetet anföra följande.

Konsistoriet vid universitetet i Lund och Lunds studentkår har avstyrkt motionerna. Konsistoriet vid karolinska institutet och odontologiska föreningen i Stockholm har likaledes avstyrkt motionerna, medan medicinska föreningen i Stockholm allenast tillstyrkt utredning av frågan om obligatoriskt medlemskap i studentkår. Konsistoriet vid tekniska högskolan i Stockholm har avstyrkt utredning av frågan om obligatoriskt medlemskap men icke ansett sig kunna ta ställning till övriga motionsyrkanden.

Konsistorierna vid universiteten i Uppsala, Göteborg, Stockholm och Umeå och vid farmaceutiska institutet samt organisationskommittén för teknisk högskola i Lund har i allt väsentligt tillstyrkt bifall till motionerna medan konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola icke synes vilja motsätta sig bifall till desamma.

För egen del får universitetskanslersämbetet tillstyrka att utredning av de i motionerna nämnda frågorna om kompetensområde för studentkärernas verksamhet och besvärsinstitutets utformning vid överklagande av beslut inom obligatorisk studentkår kommer till stånd i samverkan med studenternas organisationer.

Sveriges Förenade Studentkårer (25.4.1968)

Frågan om det obligatoriska medlemskapet i studentkår och nation/fakultetsförening för studerande vid postgymnasiala utbildningsanstalter har under det senaste året aktualiserats vid skilda tillfällen såväl inom som utom SFS. Organisationen har därvid fått anledning att beröra skilda aspekter på denna problematik och till statsmakterna framföra sin principiella syn på frågan. Sålunda avgav SFS till universitetskanslersämbetet den 1 november 1966 remissyttrande över en framställning från teknologsammanlutningen vid Lunds tekniska högskola ang. införande av obligatoriskt medlemskap i sammanslutningen. Vidare överlämnade SFS en skrivelse till ecklesiastikministern vid en uppvaktning den 27 april 1967, i vilken behandlades frågan om kårtillhörighet för de studerande vid universitetsfilialerna. Slutligen avgav SFS till universitetskanslersämbetet den 1 juni 1967 remissyttrande över en framställning från studentkåren vid social-

högskolan i Lund ang. vissa ändringar i stadgan för socialhögskolorna. Utan att ta ställning i denna sakfråga redovisade organisationen i detta sammanhang sin principiella syn på frågan om obligatoriskt medlemskap i studentkår. Bl. a. anfördes följande: »Det obligatoriska medlemskapet i studentsammanslutningar har i dag praktiska orsaker som kan hänföras till den verksamhet som utvecklats inom studentorganisationerna och i dessas regi. Det är SFS:s uppfattning att obligatoriet, som en undantagsföreteelse i organisationsväsendet, endast kan motiveras då det är en uttrycklig förutsättning för att studentorganisationerna skall kunna fullgöra vissa centrala funktioner som de anförtrotts av statsmakterna och/eller själva påtagit sig. Sådana funktioner finns i dag dels på utbildningsområdet, dels på det studiesociala området.

De studerandes medverkan i handläggningen av angelägenheter på utbildningsområdet — i utbildningsnämnder, institutionskollegier m. m. — har blivit ett etablerat inslag inom stora delar av den högre utbildningen. Det torde numera betraktas som självklart att utbildningens konsumenter — de studerande — på denna nivå har såväl formellt som reellt inflytande inom utbildningsanstalterna.

Medverkan av studerande i utbildningsärenden kan i och för sig försigå utan anknytning till viss studentkår. I den mån emellertid som statsmakterna betraktar de studerande institutionellt som en del av utbildningsanstalterna och studeranderepresentationen är ett av Kungl. Maj:t stadgfäst inslag i dessas verksamhet måste vissa krav ställas på de organisatoriska formerna för utseendet av vederbörande representanter och på dessas representativitet för de avsedda grupperna. Den enda möjliga lösningen att tillgodose representativitetskravet i den mening att samtliga berörda studerande skall kunna påverka valet av representanter synes vara att ge denna organisation obligatoriskt medlemskap. Om representationen sedan — enligt de studerandes eget bestämmande — skall kunna fyllas med reellt och adekvat innehåll måste också denna organisation ges rätt att av medlemmarna uttaxera medel.

Studentorganisationerna har vidare anförtrotts omfattande planerande och förvaltande funktioner i fråga om studentbostadsbeståndet och har nyligen föreslagits få utvidgade dylika i fråga om hälsovård och motionsverksamhet. Dessa uppgifter implicerar mer eller mindre omfattande administrationskostnader, vilka måste täckas genom uppbörd av medel från de till resp. organisation anslutna studerande eller studerandegrupperna. Om de studerande genom ett av dem bildat organ även i fortsättningen förutsättes bära en del av kostnaderna för den studiesociala verksamheten är det ett rättvisekrav att dessa fördelas på samtliga som är berättigade att komma i åtnjutande av det aktuella stödet. Detta kan, om fullständig rättvisa eftersträvas, svårligen ske på annat sätt än genom rätt till utdebitering via organisationer med obligatoriskt medlemskap. Ett dylikt synes också vara en nödvändig garanti för kontinuitet och stabilitet i de organisationer med snabbt skiftande medlemsunderlag som anförtrotts centrala uppgifter på det studiesociala området.

Det normala förhållandet för de kategorier som i dag har obligatorium är att detta avser studentkår vid utbildningsanstalten i fråga. De studerande vid universiteten tillhör därutöver obligatoriskt nation eller fakultetsförening. Sammanslutningar av det senare slaget fullgör emellertid inte — utom vad avser universitetet i Göteborg där de i realiteten ersatt

studentkåren — någon av de funktioner för vilka enligt ovan redovisade uppfattning obligatoriet är en förutsättning. De har däremot i många fall iklätt sig åtaganden i fråga om exempelvis studentbostäder, vilka under en övergångstid intill dess att de fullgjorts kan anföras till stöd för ett bibehållande av obligatorium i berörda sammanslutningar.»

SFS delar således motionärernas uppfattning, att de studerandes möjlighet att påverka den utbildning de genomgår är så väsentlig, att obligatoriet är motiverat. SFS kan däremot icke dela motionärernas åsikt att s. k. undervisningsuppgifter och s. k. fackliga uppgifter är skilda saker och att de senare icke vore berättigade inom ramen för obligatoriska studentkårer. Det framgår icke klart vari skillnaden skulle bestå. Motionärerna beskriver undervisningsuppgifterna på ett sätt, som ger vid handen att därmed skulle avses de studerandes möjlighet att påverka sin utbildning endast på det lokala planet; att framföra studenternas synpunkter genom t. ex. remissvar på statliga utredningar och därigenom påverka utbildningsmyndigheterna betecknas i motionerna som en facklig uppgift. I Sverige bestäms utbildningens utformning i stor utsträckning av centrala myndigheter, ofta efter att en statlig utredning behandlat frågan. Något skäl för att med avseende på de studerandes legitima krav på medinflytande principiellt skilja mellan lokalt och centralt fattade beslut om utbildningen kan SFS icke finna.

Motionärerna avvisar också de specialkommunala uppgifterna — handhavandet av den statligt stödda hälsovården och motionsidrotten för studerande — som legitima motiveringar för obligatoriet. Så länge sådana uppgifter åvilar studentkårerna, anser SFS, som ovan framgått, även detta göra obligatoriskt medlemskap och utdebiteringsrätt nödvändig. SFS anser även, att de studerande har ett klart intresse av att kunna påverka utformningen av studerandehälsovård och studerandemotionsidrotten. Detta är skälet till att organisationen förordade att dessa stödåtgärders förvaltning skulle anförtros studentkårerna.

SFS vill i detta sammanhang erinra om det svar ecklesiastikministern gav i Andra Kammaren den 18 maj 1967 på en enkel fråga om statsrådets syn på nödvändigheten och önskvärdheten av obligatoriskt medlemskap i studentsammanslutningar. Statsrådet Edenman uttalade då att tungt vägande praktiska skäl, trots de principiella invändningarna, gjorde obligatoriet motiverat, inte minst för närvarande, då den kraftigt ökade tillströmningen till universitet och högskolor skapar studiesociala problem vilkas lösning kräver en aktiv medverkan från de studerandes organisationer. Denna uppfattning delas av SFS.

Frågan om det obligatoriska medlemskapet i studentkår aktualiserades våren 1967 även genom ett initiativ inom organisationen i form av en motion till SFS:s fullmäktige. I motionen yrkades att frågan om bibehållande eller slopande av obligatoriskt medlemskap i studentkår skulle utredas inom SFS. SFS:s styrelse föreslog enhälligt i ett längre principiellt hållet yttrande fullmäktige att avslå motionen. Därvid anfördes bl. a. följande: »Statsmakterna i Sverige har enligt styrelsens uppfattning anslutit sig till den av motionären åberopade demokratiska princip som föreningsfriheten utgör. Att det obligatoriska medlemskapet i studentsammanslutning ändå bibehållits måste tolkas så att studentorganisationernas möjligheter att fylla de ovannämnda funktionerna bedömts vara så väsentliga från statsmakternas synpunkt att ett avsteg från principen om föreningsfrihet befunnits påkallat.

Inom studentorganisationerna, å andra sidan, torde alltid ha funnits en viss opinion som med åberopande av nämnda princip reagerat mot obligatoriets förekomst. Denna har emellertid hittills varit av så begränsad omfattning att berörda organisationer inte funnit anledning att själva ifrågasätta det obligatoriska medlemskap, som de av ovan anförda skäl funnit motiverat. Ett dylikt ifrågasättande av obligatoriet inom studentorganisationernas ram tjänar enligt styrelsens uppfattning heller inget syfte så länge inte en mycket klar opinion kan konstateras, som i detta sammanhang sätter föreningsfriheten högre än möjligheterna för de studerande att inom utbildningsanstalterna påverka utbildningens innehåll och organisation och att genom egna organ handha det indirekta studiesociala stödet. En dylik opinion har ännu inte kunnat konstateras.»

Motionen föranledde en omfattande debatt på fullmäktige, sedan även fullmäktiges allmänna beredningsutskott föreslagit att motionen skulle lämnas utan åtgärd. Fullmäktige följde styrelsens och utskottets förslag och avtog motionen, vilket således innebar, att man inte önskade utföra någon utredning av denna fråga inom organisationens ram. Tanken att en statlig utredning om obligatoriet skulle begäras framfördes i debatten, men avvisades.

I de remitterade motionerna hemställs vidare, att Kungl. Maj:t skall utarbeta förslag till kompetensområde för studentkårernas verksamhet. Motionärerna ifrågasätter icke det berättigade i att kårerna enligt universitetsstadgan skall ha till ändamål att främja medlemmarnas studier och vad därmed äger sammanhang. För att rätten för de studerande att ha medinflytande över sin situation under utbildningstiden skall ha någon mening, måste de studerande enligt SFS:s mening ha frihet att själva bedöma vad som främjar deras intressen i utbildningssituationen. Om detta kunde avgöras av för utbildningen ansvariga myndigheter, vore nämligen studerandeflytandet överflödigt. En av staten utfärdad bestämmelse om vad som skall anses främja de studerandes studier och vad därmed äger sammanhang skulle upphäva just den demokratiska princip som ligger till grund för rätten till medinflytande, vilken i sin tur motiverar kårobligatoriet. I samtliga studentkårer som har obligatoriskt medlemskap äger varje medlem rösträtt antingen vid utseendet av fullmäktigeförsamling (motsv.) eller — i kårer där någon fullmäktigeförsamling icke finns — det allmänna kårmöte som beslutar viktigare frågor och utser styrelse m. fl. funktionärer. Kårernas demokratiska organisation utgör enligt SFS:s mening en tillräcklig garanti för att verksamheten är ett uttryck för medlemmarnas vilja. Tanken att studentkårernas kompetensområde skulle begränsas genom bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t avvisades av SFS:s fullmäktige våren 1967 med röstsiffrorna 73 — 1 och 1 nedlagd röst.

Ett besvärinstitut förutsätter, som motionärerna själva synes ha insett, att det finns bestämmelser som reglerar kompetensområdet och till vilka den som önskar anföra besvär kan hänvisa. SFS, som icke anser att begränsning av studentkårernas kompetensområde bör komma till stånd genom statens försorg, avstyrker därför införandet även av ett besvärinstitut.

Mot bakgrund av den entydiga opinion, som kommit till uttryck i SFS:s fullmäktiges ställningstaganden 1967 till de i motionen upptagna frågorna, får SFS föreslå att riksdagen måtte lämna de remitterade motionerna utan åtgärd.

**Till förestående yttrande av Sveriges förenade studentkårer fogat yttrande av
Chalmers Tekniska högskolas studentkår**

Chalmers studentkår önskar med anledning av föreliggande remiss anföra följande särskilda synpunkter.

Vi instämmer i de argument för obligatoriet, som SFS i sitt remissvar framfört. Förutom handläggandet av nämnda utbildnings- och studiesociala frågor har dock studentorganisationerna utökat sin verksamhet till att omfatta en mängd andra aktiviteter. Enligt Chalmers studentkårs uppfattning bör studentorganisationerna vara försiktiga vid upptagandet av nya verksamhetsområden, speciellt i de fall dessa nya verksamheter kan implicera frågor av rent politisk karaktär. Stridigheter i exempelvis kontroversiella politiska frågor kan enligt vår uppfattning allvarligt nedsätta studentorganisationernas möjligheter till insatser på utbildnings- och det studiesociala området, vilka enligt vår uppfattning bör utgöra grunden för det obligatoriska medlemskapet.